

***Förstudie – insatser mot
hedersrelaterat våld och
våldsbejakande extremism
Mjölby kommun***

**Sophie Karlsson
Lena Brönnert**

Bakgrund

Rapporter om barn som far illa förekommer allt oftare. Ett ökat fokus finns idag på barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld, som faller offer för våldsbejakande extremism eller som utsätts för övergrepp av andra slag.

Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig flera uttryck. Gemensamt är att det oftast kännetecknas av att det är kollektiv utövad, att kontrollen av flickors sexualitet är central och att valet av partner inte är individens beslut. Utövare kan vara såväl män som kvinnor.

Regeringen beskriver hedersrelaterat våld och förtryck på följande sätt:

”Kontrollen kan sträcka sig från vardagliga former av begränsningar i flickors och kvinnors liv som berör exempelvis kläddval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb och giftermål och skilsmässa. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld”.

Vad gäller våldsbejakande extremism så är detta ett samlingsbegrepp för rörelser, ideologier och miljöer som inte accepterar en demokratiskt samhällsordning och som innebär våld för att uppnå ett ideologiskt mål. Ämnet diskuteras på såväl nationell som kommunal nivå. Regeringen har sedan 2016 en nationell strategi mot våldsbejakande extremism och SKL har bland annat utkommit med en rapport som ser över förekomsten av kommunala handlingsplaner mot våldsbejakande extremism (2017)

Länsstyrelsen presenterade nyligen en nationell rapport kring hur flyktingströmmen påverkat olika verksamheter i kommuner och landsting*. Flera kommuner framhåller att socialtjänsten fått fler ärenden som rör hedersproblematik samtidigt som redan ansträngda socialtjänst försvårat möjligheterna till fördjupning i ämnet.

Samhället har ett långtgående ansvar för barn som far illa eller riskerar att fara illa. Myndigheter vars verksamheter berör barn och andra myndigheter inom hälso- och sjukvården samt bland annat polisen har en skyldighet att anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om att ett barn far illa. Socialnämnden bör vidare i planering av verksamhet och enskilda ärenden beakta de särskilda behov som en person som utsätts för våld kan ha (SOSFS 2014:4)

Med anledning av detta är det av betydelse att det inom kommunen finns en organisation och styrning såväl som rutiner och kompetens för att möta dessa behov.

*<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/varningsklockorna-hedersproblematik-hemloshet-och-anstrangd-socialtjanst>

Syfte

Syftet med förstudien är att ge underlag för att bestämma om en fördjupad granskning ska genomföras.

Avgränsning

Förstudien avgränsas till att gälla barn samt unga upp till 25 år. Ansvarsfördelning och samverkan mellan kommunens nämnder avgör avgränsningen.

Metod

Dokumentgranskning avseende styrande dokument såsom riktlinjer och rutiner samt granskning av statistik.

Intervjuer med ledning inom omsorgs- och socialnämnd, enhetschef inom omsorgs- och socialförvaltningen, förvaltningschef, verksamhetschefer och enhetschefer inom utbildningsförvaltningen samt säkerhetshandläggare.

Underliggande frågor till förstudien

- Har beslut fattats för att tydliggöra ansvar och samverkan gällande arbete med hedersrelaterat våld och våldsbejakande extremism?
- Finns rutiner för att säkerställa kompetens och rutiner och för att upptäcka och möta behov hos barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld?
- Finns rutiner för att säkerställa kompetens och rutiner för att arbeta med unga som kommer i kontakt med våldsbejakande extremism?
- Sker ett arbete för att känna till vilka strömningar som finns i närområdet, vilka grupper som är aktiva, var grupperna håller till och mötesplatser där barn och unga vuxna kan tänkas rekryteras för våldsbejakande extremism?
- Hur många orosanmälningar har inkommit 2017 som rör hedersrelaterat våld?

Relevant lagstiftning och rekommendationer

- Enligt SoL 3 a § andra stycket ska socialnämnden använda handläggare som avlagt svensk socionomexamen eller annan relevant examen på minst grundnivå vid utförande av uppgifter inom socialtjänsten rörande barn och unga som bland annat innefattar bedömning av och om utredning ska inledas, samt bedömning av behov av insatser.
- I handbok om socialt arbete rörande våld i nära relationer fastslås att personalens kunskap är avgörande för att socialtjänsten ska kunna upptäcka och förstå våldproblem.
- Vidare konstateras i allmänna råd i SOFS 2014:4 att personal som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden rörande våldsutsatta barn (eller barn som bevittnar våld i nära relationer) dessutom bör ha kunskap om hur man för samtal med barn om våld eller övergrepp samt vilka konsekvenser de kan få för barn att utsättas för våld av närstående, eller bevittna det.
- Enligt SoL 5 kap. 11 § ansvarar socialnämnden för att ett barn som utsatts för brott får det stöd och hjälp det behöver. Vidare har socialnämnden när det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa en särskild skyldighet att samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. Socialnämnden har enligt 5 kap 1 a § SoL skyldighet att verka för att samverkan kommer till stånd.
- Myndigheter vars verksamheter berör barn och unga har enligt 14 kap 1 § SoL anmälningskyldighet vid kännedom eller misstanke om att ett barn i ens verksamhet far illa.
- Till socialnämndens uppgifter hör att genom uppsökande verksamhet främja goda levnadsförhållanden (SoL 3 kap 1 §). Vidare ska nämnden i den uppsökande verksamheten upplysa om socialtjänsten och erbjuda grupper och enskilda sin hjälp (SoL 3 kap 4 §)

Har beslut fattats för att tydliggöra ansvar och samverkan gällande arbete med hedersrelaterat våld och våldsbejakande extremism ?

- Frågor som rör hedersrelaterat våld faller under socialnämndens ansvar medan kommunstyrelsen sedan några år tillbaka ansvar för frågor som rör våldsbejakande extremism.
- I kommunen finns en Kvinnofridsplan, antagen 2007, där bland annat hedersrelaterat våld berörs. Vidare förklarar socialnämndens ordförande i intervju att man även lutar sig mot det material som länsstyrelsen tagit fram på ämnet, som bland annat berör vägledning och metodstöd ("Våga göra skillnad" publicerad 2011, samt "Metodstöd för samverkan" publicerad 2010)
- En kvinnofridsgrupp finns i kommunen där bland annat polis och kvinnojourer ingår. Träffar sker ett par gånger per termin.
- Det finns ett samverkansavtal mellan omsorgs- och socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen (UTB 2013: 197, OSN: 2013:83) med ett antal mål, bland annat ökad samverkan mellan förvaltningarna vad gäller barn som far illa. Slutdatum för detta mål är augusti 2014 men i intervju framkommer att man fortsatt arbeta enligt avtalets samtliga mål.
- Enhetschef på omsorg- och socialförvaltningen bekräftar i intervju att det finns ett väl fungerande samarbete mellan socialtjänst och skola samt att träffar där frågor diskuteras sker regelbundet.
- På utbildningsförvaltningen finns rutinen "Rutiner och stöd vid anmälan till socialtjänsten gällande oro för ett barn eller ungdom" som tagits fram på tjänstemannanivå tillsammans med omsorgs- och socialförvaltningen. Rektor skriver under upprättad anmälan och gör anmälan.
- Vad gäller våldsbejakande extremism pågår ett arbete med en handlingsplan efter beslut från KS 2016. (KS 2016:168). Slutversionen av handlingsplanen ska presenteras i nämnd efter sommaren. I denna konstateras att samverkan ska ske mellan omsorgs- och socialförvaltningen, utbildningsförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen. En arbetsgrupp ska även etableras och denna ska fungera rådgivande i frågor som rör ämnet. Trygg- och säkerhetsenheten ska ansvara för dialog med polis.
- För utbildningsförvaltningens del uppges att samverkan idag sker med polis vad gäller alla skolområden. Omsorgs- och socialförvaltningen uppges samverka med såväl polis som andra myndigheter (ex. skatteverket) kring både hedersrelaterat våld och våldsbejakande extremism.
- I Mjölby kommun finns ett integrationsråd där dessa frågor kan diskuteras och kan följas upp. Omsorgs- och socialförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen, utbildningsförvaltningen och kommunstyrelsens förvaltning deltar. Träffar uppges ske ca. 5 gånger om året.

Finns rutiner för att säkerställa kompetens och rutiner och för att upptäcka och möta behov hos barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld?

- Enhetschef på omsorgs- och socialförvaltningen uppger att anställda som arbetar med våldsutsatta barn och unga i grunden ska vara socionomer eller ha tillräckliga högskolepoäng i socialrätt (vilket kan erbjudas om en anställd inte har det).
- I den kvinnofridsplan som togs 2007 preciseras att personal kontinuerligt ska tillgodoses utbildning och information som rör hot och våld mot kvinnor och barn samt hedersrelaterat våld.
- Under intervjuer framkommer att det år 2014 gjordes en satsning på kompetensutveckling vad gäller hedersrelaterat våld, där både politiker och tjänstemän gick utbildningar på ämnet. En handbok kring hedersrelaterat våld finns efter detta som stöd för anställda.
- Inom socialtjänsten finns experter på hedersrelaterat våld som gått specifika utbildningar på ämnet. Intervjuad enhetschef berättar att experterna har i uppdrag att utbilda resten av förvaltningen.
- Fortbildning sker löpande inom förvaltningen, baserat på diskussioner kring existerande kompetensbehov. År 2018 har förvaltningen gått en utbildning i mäns våld mot kvinnor och våld i hemmet.
- Inom utbildningsförvaltningen hänvisar man till läroplanen och skolans demokratiuppdrag. Intervjuade chefer inom förvaltningen berättar att ett arbete med att initiera fördjupad kompetens inom området har påbörjats, bland annat med fokus på att bättre kunna identifiera avvikelser.
- Enhetschef, rektor och förskolechefer ska i dialog med personal identifiera vilka kompetensförsörjningsbehov som finns.
- I elevhälsans uppdrag ingår att arbeta förbyggande och hälsofrämjande. Där ingår bland annat grundskolans frånvarorutin, där elevers frånvaro fångas upp. Detta uppges kunna vara behjälpligt för att fånga upp elever som är utsatta för hedersrelaterat våld.
- Intervjuad verksamhetschef på utbildningsförvaltningen berättar att kuratorer och pedagogisk personal har arbetat tillsammans för att stärka upp kompetens där det behövs.
- Länsstyrelsen i Östergötland har tillsammans med rikspolisstyrelsen tagit fram en broschyr till skolpersonal kallad "Hedersrelaterat våld och förtryck" som en del i informationsmaterial riktat till skolan (utgiven oktober 2015).

Finns rutiner för att säkerställa kompetens och rutiner för att arbeta med unga som kommer i kontakt med våldsbejakande extremism?

- Precis som i frågan om hedersrelaterat våld så gäller här att de unga som kommer i kontakt med socialtjänst bemöts av personal som i grunden är socionomer eller har motsvarande utbildning.
- Utbildningsförvaltningen refererar även här till läroplanen och skolans demokratiuppdrag.
- I intervjuer med utbildningsförvaltningen och säkerhetshandläggare konstateras att utbildning kring våldsbejakande extremism skett under våren där kuratorer och personal från kultur- och fritidsförvaltningen deltog. Religionsvetare föreläste kring tecken på att ett barn/ungdom är i farozonen för våldsbejakande extremism och hur personal i dessa fall ska agera. I intervjuer lyfts att samverkan med polis fungerar bra.
- Enligt den handlingsplan som arbetats fram under 2018 så ska en arbetsgrupp (bestående av representanter från omsorg- och socialförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen, utbildningsförvaltningen samt trygg- och säkerhetsenheten) inventera utbildningsbehov hos nyckelpersoner samt övriga intressenter.

Sker ett arbete för att känna till vilka strömningar som finns i närområdet, vilka grupper som är aktiva, var grupperna håller till och mötesplatser där barn och unga vuxna kan tänkas rekryteras för våldsbejakande extremism?

- Intervjuad enhetschef på socialförvaltningen uppger att socialtjänsten har fältsekreterare som rör sig i miljöer där ungdomar vistas (skola, fritidsgård etc). Syftet är att vara synliga och fånga upp olika händelser samt beteenden. Dialog med personal på skola , fritidsgårdar etc sker även.
- Vidare uppges att kontakten med förvaltningar i närliggande kommuner är god och att kunskapsutbyte kan ske om så behövs.
- Enligt den handlingsplan som arbetats fram under 2018 så ska tidigare nämnda arbetsgrupp även se över uthyrningspolicyn för kommunens lokaler.
- Handlingsplanen inkluderar även åtgärder rörande kunskap, information och stöd. Bland annat uppges att en lägesbild över situationen i Mjölby kommun regelbundet ska tas fram.

Hur många orosanmälningar har inkommit 2017 som rör hedersrelaterat våld?

Enligt statistik framtagen av socialförvaltningen i Mjölby inkom under 2017 totalt 15 orosanmälningar rörande hedersrelaterat våld, nio av dessa gällde kvinnor (flickor) och sex orosanmälningar gällde män (pojkar). Fallen rörde barn och unga födda mellan 1995 och 2016. Enligt statistiken aktualiserades sex av anmälningarna till socialtjänsten av skola, ett av migrationsverket, tre av barnet självt, ett av förälder samt fyra av annan anhörig.

Av de totalt 15 orosanmälningarna har utredning inletts i 11 av fallen, i fyra fall har utredning inte inletts.

Totalt sett inkom 696 ärenden till socialtjänsten i Mjölby under 2017, varav utredning inletts i 426 av fallen.

Anmälningar 2017 utslagna per födelseår

Födelseår	Antal
1995	1
1997	1
1999	1
2000	2
2001	2
2002	1
2004	2
2005	1
2009	2
2015	1
2016	1
Totalt	15

Finns skäl att göra fördjupad granskning inom aktuella ansvarsområden?

- **Har beslut fattats för att tydliggöra ansvar och samverkan gällande arbete med hedersrelaterat våld och våldsbejakande extremism?**

Vi konstaterar att beslut som tydliggör ansvar och samverkan tagits avseende frågor som rör hedersrelaterat våld, bland annat finns ett samverkansavtal mellan omsorgs- och socialförvaltningen och utbildningsförvaltningen och en rutin hos utbildningsförvaltningen för anmälan om barn får illa. Arbete med frågan sker även via en kvinnofridsgrupp och en kvinnofridsplan, antagen 2007, finns även. Vad gäller våldsbejakande extremism konstaterar vi att ett arbete med en handlingsplan pågår, där bland annat ansvar och samverkan framgår. I dagsläget finns ett integrationsråd.

- **Finns rutiner för att säkerställa kompetens och rutiner och för att upptäcka och möta behov hos barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld?**

Inom socialtjänst har de som arbetar med barn och unga en socionomexamen eller motsvarande, viss personal är även genom utbildningar specialiserade på hedersrelaterat våld. Politiker och tjänstemän erbjuds kompetensutveckling i frågan år 2014 och en handbok finns även. För utbildningsförvaltningens uppges mycket av arbetet ligga i skolans demokratiuppdrag. Vidare kan exempelvis frånvaro fångas upp genom en frånvarorutin och från länsstyrelsens sida finns utbildningsmaterial riktat mot skolan.

- **Sker ett arbete för att känna till vilka strömningar som finns i närområdet, vilka grupper som är aktiva, var grupperna håller till och mötesplatser där barn och unga vuxna kan tänkas rekryteras för våldsbejakande extremism?**

I dagsläget finns fältsekreterare inom socialtjänsten som bland annat rör sig i miljöer där ungdomar vistas, dialog förs även med personal på skola och fritidsgårdar. Utbildning kring våldsbejakande extremism har under våren skett och i den handlingsplan som tas fram ingår att utbildningsbehov i frågan ska inventeras. Vi noterar även att dialog och samverkan med polis uppges vara väl fungerande.

- **Hur många orosanmälningar har inkommit 2017 som rör hedersrelaterat våld?**

Under 2017 inkom totalt 15 orosanmälningar till socialtjänsten som rör hedersrelaterat våld.

*Vi ser inga direkta skäl till att göra en fördjupad granskning gällande **hedersrelaterat våld**.*

- *Frågan bedöms vara aktuell i kommunen, både på nämnds- och förvaltningsnivå.*
- *Socialtjänsten säkerställer kompetens genom specialisering och kompetensutveckling.*
- *Rutinerna kring samverkan mellan skola och socialtjänst är implementerade i verksamheterna och uppges enligt intervjuer fungera bra. Vi ser dock att det samverkansavtal som finns med fördel kan uppdateras/revideras. Även samverkan med polis och andra förvaltningar och organisationer uppges vara väl fungerande.*

*Vad gäller **våldsbejakande extremism** ser vi att:*

- *Samverkan med polis och mellan förvaltningar sker och rutiner finns.*
- *Utbildning i ämnet pågår.*
- *Den handlingsplan som KS beslutat om har i förstudien inte presenterats och antagits ännu varpå en uppföljning kring denna skulle kunna ske.*

Tack!